

Ľudová slovesnosť

Ľudová slovesnosť je tvorba ľudu. Vytvárala sa dávno pred vznikom písanej literatúry a šírila sa ústnym podaním (preto vznikli aj mnohé jej varianty). Ľudová slovesnosť je organickou súčasťou ľudovej kultúry a je základom kultúry každého národa. K ľudovej kultúre (folklóru) patrí okrem slovesnej tvorby napr. tvorba tanečná, hudobná a výtvarná (ľudové rezbárstvo, ľudová architektúra, kroje, výšivky atď.).

Ľudová slovesnosť sa člení

- na ľudovú lyriku,
- na ľudovú epiku,
- na ľudovú drámu,
- na malé formy ľudovej slovesnosti.

Ľudová lyrika je najrozšírenejším druhom ľudovej slovesnosti. Patria k nej piesne pracovné, obradné, žatevné, lúbostné, svadobné, protiturecké, zbojnícke, vojenské, regrútske a tiež aj uspávanky a trávnicie (text piesní bol vždy spätý s určitou melódiou).

Ľudová epika sa delí na veršovanú a neveršovanú. K veršovaným epickým žánrom patria historické piesne a balady; k neveršovaným ľudové rozprávky a povesti.

Z ľudovej dramatiky sa zachovalo menej pamiatok, patria k nej napr. ľudové obrady (najmä vianočné betlehemske hry), hry detí a mládeže.

K malým formám ľudovej slovesnosti sa zaraďujú príslovia, porekadlá, hádanky, vyčítanky, rečňovanky a pranostiky.

Ľudová slovesnosť má tiež svoje dejiny, ktoré sa však dajú veľmi ťažko skúmať.

Najstaršie pamiatky ľudovej slovesnosti vznikli ešte v pohanskom, predfeudálnom období (pred 9. storočím). Boli to najmä zaklínadlá, pracovné piesne, obradné piesne, fantastické rozprávky a príslovia. Zaklínadlá, pracovné piesne a obradné piesne sa v pôvodnej forme nezachovali. Stopy starých pohanských obradných piesní a zaklínadiel sa zachovali napr. v detských hrách a v niektorých zvykoch (takým zvykom je napr. „topenie“ Moreny začiatkom jari). Balady tiež patria medzi starobylé žánre ľudovej slovesnosti. Poukazujú na to fantastické motívy, napr. zakliatie dcéry na javor (*Išli hudci horou*).

Od 10. storočia sa ľudová slovesnosť postupne zbavuje pohanských prvkov, čo súvisí s prijatím kresťanstva v 9. storočí. Staré pohanské obradné piesne ustupovali obradným piesňam s kresťanskými motívmi (napr. chodenie s betlehemom na Vianoce).

V nasledujúcich storočiach (10.–15.) vznikajú najmä lúbostné a svadobné piesne, trávnicie, žatevné piesne, rozvíjajú sa aj balady, fantastické rozprávky, príslovia. Lúbostnými piesňami sú napr. piesne *Ja som sa nazdala* a *Láska, bože láska, kde ta ľudia berú*. Oblúbenou témou svadobných piesní bola téma lúčenia nevesty, obávajúcej sa života v novej rodine (*Vydala mamka, vydala dcéru*).

Od druhej polovice 15. storočia sa do stredu pozornosti dostáva historická tematika. Príčinou boli veľké historické udalosti, ako napr. vpády Turkov, protihabsburské povstania a i. Vznikajú nové druhy ľudovej slovesnosti – historická pieseň, historická balada, historická povesť. Ich najčastejšou témou boli vpády Turkov, hrdinská obrana hradov a zámkov.

ľudová slovesnosť
– népköltészet

šírila sa ústnym podaním
– szájhagyományal terjedt

varianty
– változatok

uspávanka
– altatódal

trávnicia
– lassú népdal (a rétek kaszálásánál énekelték)

príslovie
– közmondás

porekadlo
– szólás

vyčítanky
– kiolvasó

rečňovanky
– mondókák

pohanské obdobie
– pogány korszak

zaklínadlá
– varázsigék

obradné piesne
– szertartási énekek

starobylý
– ősi, régi

zakliatie
– elvarázsolás, elátkozás

javor
– jávorfa

postupne
– fokozatosan

zbavuje sa pohanských prvkov
– eltűnnek a pogány elemek

žatevné piesne
– aratódalok

nevesta
– menyasszony, mátka

obávajúca sa
– fél, tart valamitől

vydala dcéru
– férjhez adta a lányát

vpády
– portyák, rablótámadások